

TÜRKİYE’DE YAŞAYAN GÖÇMEN AİLELERİN VE GÖÇMEN OLMAYAN AİLELERİN ANNE TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Hande HALAVURT*

Elvan Şahin ZETEROĞLU†

Öz

Anne baba tutumları okul öncesi dönem çocuklarının çeşitli davranışlarının şekillenmesinde ve kişilik gelişiminde önemli yer tutmaktadır. Ebeveynlerin çocuklara yönelik tutumları ise sosyal – kültürel çevre, örf, adet, gelenek, görenek, yaşam tarzları, kendi ebeveynlerinden gördükleri davranış biçimleriyle şekillenmektedir. Ülkemizin toplumsal yapısının çok kültürlü olduğu düşünüldüğünde farklı anne baba tutumları ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada göçmen olan ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumları ele alınmıştır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de yaşayan göçmen ailelerin ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumlarının incelenmesidir. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Bursa ilinde bulunan 3 farklı devlet anaokuluna devam eden 3-6 yaş grubunda ki 280 çocuğun anneleri oluşturmaktadır. Bu ailelerden 140’ı Türkiye’de doğup büyümüş olup, 140’ı ise farklı ülkelerden göç eden Türk ailelerden oluşmaktadır. Çalışmada anne tutumlarını ölçmek için “Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı ile değerlendirilmiştir. Normallik testi sonucunda, gruplar arasında farklılık incelenirken, ikili normal dağılmayan değişkenlerde Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Göçmen olan ve göçmen olmayan annelerin yetkin, yetkeci ve izin verici tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte göçmen ailelerde yetkin tutum puanları daha yüksek iken Türk ailelerinde yetkeci ve izin verici tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anne Baba Tutumu, Göçmen Aile, Göçmen Olmayan Aile, Okul Öncesi.

INVESTIGATION OF MOTHERS' ATTITUDES OF IMMIGRANT AND NON-IMMIGRANT FAMILIES LIVING IN TURKEY

Abstract

Parent attitudes are important in the formation of various behaviors and personality development of pre-school children. Parents' attitudes towards children are shaped by social – cultural environment, customs, traditions, customs, lifestyles and behaviors seen from their parents. Different parental attitudes arise when we think that the social structure of our country is multicultural. In this study, the attitudes of the immigrant and non-immigrant families were discussed. The purpose of this study is to examine the attitudes of mothers of immigrant and non-immigrant families living in Turkey. Quantitative research method was used in the study. The study group of the study is composed of 280 mothers in the 3-6 age group who are going to 3 different state kindergartens in the province of Bursa in 2016-2017 education year. 140 of these families were born and raised in Turkey and 140 of them are Turkish families migrating from different countries. The "Parenting Styles and Dimensions Questionnaire" (PSDQ) was used to measure mother attitudes in the study. The obtained data were evaluated by SPSS program. In the normality test, the differences between the groups were examined and Mann Whitney U Test was used for the binary normal non-dispersive variables. It was determined that there was no significant difference between the scores immigrant and non-immigrant mothers ($p>0,05$).

Keywords: Parental Attitude, Immigrant Family, Non-Immigrant Family, Pre-School.

* Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Bursa, handehalavurt@gmail.com

† Yrd. Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okulöncesi Anabilim Dalı, eszeteroglu@gmail.com

GİRİŞ

Okul öncesi dönem insan yaşamının temelini oluşturmaktadır. Bireyin doğumdan ölüme kadar olan süreçteki büyüme ve gelişiminde ailelerinin desteği bulunmaktadır (Oktay, 2004: 23-147). Aile ortamı okul öncesi dönemdeki çocukların ana yaşam alanlarıdır. Doğumdan sonra çocuğun en yakın çevresi ailedir. Özellikle ilk yıllarında çocuğun gelişiminde aile önemli bir yer tutmaktadır (Çağdaş, 2002:141). Çocukların en çok iletişimde buldukları kişiler aileleridir. Çevre denilince ilk akla gelen ailedir. Çünkü kalıtımın ardından kişi ailesi ve anababa tutumu ile karşı karşıya gelmektedir (Bacanlı, 2007:116). Çocuk doğumdan itibaren, etrafını saran fiziki ve sosyal çevreye uyum sağlamaya çalışırken, en büyük desteği anne ve babasından almaktadır. Çocuğun kişiliğinin oluşumunda temel rolü olan özdeşim modelleri özellikle anne ve babadır. Çocuk onların yaşam biçimlerini taklit yoluyla öğrenir. Ayrıca çocuk, kendini ifade edebilmeyi, kendi kendini yöneten bir birey olabilmeyi de ailesinden öğrenir. Çocuğun pek çok davranışına anne babanın etkisi bulunmaktadır. Çocuk yaşamın ilk yıllarında dış dünyayı anne babasının gözüyle görmeye başlar. Bu sebeple anne babanın dünya görüşü, değer yargıları ve inançları çocuğa olduğu gibi yansır (Aydoğmuş ve vd., 2010: 115-119). Her aile kendine özgü olmakla beraber, toplumsal değerler, siyasi inançlar ve toplumsal olaylara bakış açıları benzerlikler görülebilmektedir (Dönmezer, 1999). Çocuğun bireysel özelliklerinin yanı sıra, anne babanın tutumu ve yakın çevre koşulları, onun davranış ve gelişimini etkilemektedir (Yavuzer, 2002). Anne baba tutumu, hem anne babaların, hem çocukların hem de anne babaların kendi anne babalarına ve kültürlerine bağlıdır. Çoğu anne baba, anne babalık davranışını kendi anne babasından öğrenmektedir (Santrock, 2007).

En kapsamlı çalışmaların yapıldığı aile tutumları otoriter, demokratik ve izin verici tutumlardır. Otoriter anne babalar, talepkar ve kontrolçüdür, ancak, verici anne babalar değildirler (Berk, 1991). Otoriter anne babalık, katı anne babalık olarak da adlandırılır. Bu tutuma sahip anne babalar arasında diyalog çok azdır. Anne babanın çocuktan yüksek beklentileri bulunmaktadır (Başal, 2012). Otoriter anne babalar, çocuklarından çok şey beklerler, ancak kuralların ve sınırlamaların nedenlerini açıklamazlar (Baumrind,1967). Otoriter tutumun çocuk eğitiminde, yeri olmadığı kanıtlanmış olsa da, hala toplumun farklı kesimlerinde en çok kullanılan yöntem olduğu söylenebilir (Söylemez, 2003). İzin verici anne baba tutumunda; anne baba verici ama talepkar değildirler. Anne baba aşırı hoşgörülü, serbest, yönlendirici olmayan ve yumuşak olarak da adlandırılabilir (Baumrind,1966). Son derece toleranslı olan bu tür anne babalar çocuklarının hemen her istediğini yapmasına izin verirler (Berk,1991). Demokratik anne babalık, olumlu ya da dengeli anne babalık olarak da adlandırılır ve bu tutum, olgunluk konusunda yüksek beklentiler barındıran çocuk merkezli yaklaşımla tanımlanmaktadır. Demokratik anne babalar, çocuklarının nasıl hissettiğini anlayabilir ve çocuklarına duygularını nasıl düzenleyeceklerini öğretirler. Onlar genellikle çocuklarına problem çözmek için uygun yollar bulma konusunda yardım ederler. Demokratik anne babalar, çocuklarını bağımsız olmaları için cesaretlendirirler ancak, yine de davranışlarına kurallar ve sınırlar koyarlar (Santrock, 2007).

Anne baba tutumları okul öncesi dönem çocuklarının çeşitli davranışlarının şekillenmesinde ve kişilik gelişiminde önemli yer tutmaktadır. Ülkemizin toplumsal yapısının çok kültürlü olduğu düşünüldüğünde farklı anne baba tutumları ortaya çıkmaktadır. Ülkemize yüzyıllardır kimi zaman farklı ülkelerde yaşayan soydaşlarımız kimi zaman ise farklı ülke vatandaşları çeşitli sosyal-ekonomik ve zorunlu nedenlerden göç etmişlerdir. Göç, bireyin yaşadığı yerden

başka yerlere çeşitli nedenlere dayalı olarak yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Hacıfazlıoğlu, Kararımak ve Öztapak, 2015). Göç, en genel anlamıyla geçici ya da temelli olarak yerleşim yerinin değiştirilmesidir (Lee, 1996). Uluslararası göç ise komşu ülkelere ya da daha uzak bölgelere yapılan coğrafi yer değiştirme hareketidir (TUIK 2005). Doğal afetler, savaşlar, çatışmalar, yoksulluk gibi ekonomik, sosyal ve siyasal faktörler nedeniyle göçler tarih boyunca hep var olmuştur. Göçü etkileyen makro ve mikro yapılar vardır. Göç; yeni bir hayata, yeni bir dünyaya, barışa, özgürlüğe ve insanca yaşamaya dair bir umuttur. Bazen de kaçıştır. Kendi gelecekleri için karar vermek kişilerin elinde değildir, göçü zorunlu kılan şartlardır. Bazen de kişiler ya da topluluklar kendi iradeleriyle, daha iyi imkânlarla sahip olmak için göç ederler. Ancak, göç edilen yeni ülkede de güçlüklerle karşılaşılabilir. Göç olgusu göçmenlerin geriye kalan hayatını ve sonraki kuşakları etkileyen, toplumsal değişimlere neden olan uzun soluklu bir süreçtir (Bozkurt, 2013). İnsanlar, daha iyi bir yaşam sürmek için, yiyecek bulmak, siyasi baskılar, şiddet ve baskı gibi farklı sebeplerle, bazen yalnız bazen de toplu olarak göç etmişlerdir (Doğan, 2008:44; Şahin, 2001). Göçmen (muhacir), bir ülkeden başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla göç eden kişidir (www.turkcebilgi.com). Küreselleşmenin etkisiyle göç olayları artmaktadır. Göç eden kişiler çeşitli nedenlerden dolayı Türkiye'ye gelmiş ve yerleşmişlerdir. Ebeveynlerin çocuklara yönelik tutumları sosyal – kültürel çevre, örf, adet, gelenek, görenek, yaşam tarzları, kendi ebeveynlerinden gördükleri davranış biçimleriyle şekillenmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmada, Türkiye'ye çeşitli nedenlerle göç etmiş olan ailelerin anne tutumları ile Türkiye'de yaşayan ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumları arasında fark olup olmadığını araştırmaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma Türkiye'de yaşayan göçmen ailelerin ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Deseni

Araştırma, Türkiye'de yaşayan göçmen ailelerin ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmış nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel bir çalışmadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Bursa il merkezi Osmangazi ilçesinde üç farklı resmi anaokuluna devam eden 3-6 yaş grubundaki 280 çocuğun anneleri oluşturmaktadır. Bu ailelerden 140 'ı Türkiye'de doğup büyümüş olup, 140'ı ise farklı ülkelere göç eden birinci kuşak Türk ailelerden oluşmaktadır. Göçmen grubuna dahil edilenler, bazen ebeveynleri hatta büyük anne ve babaları bu ülkede doğup büyümüş olsalar bile göçmen kabul edilirler. Çalışmanın grubunu da bu gruba dahil olan anneler oluşturmaktadır.

Tablo 1: Aile Yapılarına Göre Demografik Bilgilere İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

		Göçmen Olmayan Aile		Göçmen Aile		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Anne yaşı	30 ve altı	45	32,14	36	25,71	81	28,93
	31-35	54	38,57	57	40,71	111	39,64
	36-40	32	22,86	33	23,57	65	23,21
	40 ve üzeri	9	6,43	14	10	23	8,21
	Toplam	140	100	140	100	280	100
Anne eğitimi	İlkokul ve altı	27	19,29	7	5	34	12,14
	Ortaokul	22	15,71	11	7,86	33	11,79
	Lise	58	41,43	73	52,14	131	46,79
	Üniversite ve üstü	33	23,57	49	35	82	29,29
	Toplam	140	100	140	100	280	100
Baba yaş	26-30	8	5,71	5	3,57	13	4,64
	31-35	53	37,86	49	35	102	36,43
	36-40	52	37,14	53	37,86	105	37,5
	40 ve üstü	27	19,29	33	23,57	60	21,43
	Toplam	140	100	140	100	280	100
Baba eğitimi	İlkokul ve altı	11	7,86	8	5,71	19	6,79
	Ortaokul	16	11,43	15	10,71	31	11,07
	Lise	62	44,29	81	57,86	143	51,07
	Üniversite ve üstü	51	36,43	36	25,71	87	31,07
	Toplam	140	100	140	100	280	100
Aile tipi	Çekirdek aile	122	87,14	101	72,14	223	79,64
	Geniş aile	18	12,86	39	27,86	57	20,36
	Toplam	140	100	140	100	280	100
Göçmen iseniz nereden göç ettiniz?	Bulgaristan	0	0	125	89,29	125	89,29
	Yunanistan	0	0	10	7,14	10	7,14
	Romanya	0	0	1	0,71	1	0,71
	Yugoslavya	0	0	4	2,86	4	2,86
	Toplam	0	0	140	100	140	100
Göçmen iseniz kaç yıl oldu?	20 yıl ve daha az	0	0	12	8,57	12	8,57
	20-30 yıl	0	0	81	57,86	81	57,86
	30 yıl ve daha fazla	0	0	47	33,57	47	33,57
	Toplam	0	0	140	100	140	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan annelerin çoğu 31-35 yaş ve babaların çoğu 36-40 yaş aralığındadır. Anne (%46,79) ve babalar (%51,07) çoğunlukla lise mezunudur. Ailelerin çoğunun aile tipi çekirdek ailedir (%79,64). Göçmen ailelerin çoğu (%57,86) 20-30 yıl önce ağırlıklı olarak Bulgaristan’dan (%89,29) göç etmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada anne tutumlarını ölçmek için “Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” (Parenting Styles and Dimensions Questionnaire- PSDQ) kullanılmıştır. Baumrind’in sınıflamasına dayalı olarak Robinson ve Arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen ve 2-13 yaş aralığında çocuğu bulunan anne babaların tutumlarını değerlendiren “Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” (Parenting Styles and Dimensions Questionnaire) Türk annelerde kullanımının uygunluğunu değerlendirmek amacıyla, Kapçı ve Demirci (2009) tarafından Türkçe’ye uyarlanmış, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca Önder ve Gülay (2009) tarafından da bu ölçek Türkçe’ye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği, çocukların anne ve babalarının yetkin,

otoriter ve izin verici tutumlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bireysel olarak anne ya da babalar tarafından doldurulmaktadır. Toplam 32 maddeden oluşan ölçekteki ifadeler, “1= Hiçbir zaman” ile “5= Her zaman” arasında değişen 5’li bir derecelendirmeye değerlendirilmektedir. Ölçeğin anne formu, baba formu, annenin eşini değerlendirdiği ve babanın eşini değerlendirdiği 4 ayrı versiyonu bulunmaktadır. Bu dört versiyon da üç faktörden oluşmuştur. Yetkin ve demokratik (authoritative) anne babalığı ölçen birinci faktör “Yetkin ve Demokratik” olarak adlandırılmış ve toplam 15 maddeden oluşmaktadır. Örneğin; “Çocuğumun duygu ve ihtiyaçlarına duyarlıyım” gibi. Yetkeci ya da Otoriter (authoritarian) anne babalığı ölçen ikinci faktör ise toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Örneğin; “Çocuğumu disipline sokmak için fiziksel cezalandırmayı kullanırım” gibi. Üçüncü faktör ise toplam beş maddeden oluşmakta olup İzin verici (Permissive) olarak adlandırılmıştır. Örneğin; Çocuğumu cezalandıracağımı söylerim, ama aslında cezalandırmam gibi.

Demokratik ve yetkin anne babalık faktörü, “sıcaklık ve destek”, “muhakeme ve tümevarım” ve “demokratik katılım” olarak adlandırılan üç ayrı alt-faktörden oluşmaktadır. Yetkeci anne babalık faktörü ise, “fiziksel baskı”, “sözel düşmanlık” ve “açıklama yapmama-ceza verme” alt-faktörlerinden oluşmaktadır. İzin verici faktör ise, “göz yumma” adı verilen bir alt faktörden oluşmaktadır. Kapçı ve Demirci tarafından 2009 yılında Türkçe’ye uyarlanan bu ölçeğin yalnızca anne formunun değerlendirilmesi yapılmıştır. Dolayısıyla bu araştırmada, araştırma kapsamına, çocukların sadece anneleri alınmıştır.

Ayrıca annelerden yaşları, göç ettikleri yıl, eğitim durumları, aile yapıları ile ilgili soruların olduğu bir form doldurmaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS programı ile değerlendirilmiştir. Normallik testi sonucunda, gruplar arasında farklılık incelenirken, ikili normal dağılmayan değişkenlerde Mann Whitney U Testi kullanılmıştır.

Tablo 2. Göçmen Olan ve Olmayan Ailelerin Anne Tutumlarının Normallik Testi Sonuçları

		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	Sd	p.	Statistic	Sd	P
Yetkin	Göçmen Olmayan Aile	,114	140	,000	,911	140	,000
	Göçmen Aile	,084	140	,017	,947	140	,000
Yetkeci	Göçmen Olmayan Aile	,154	140	,000	,875	140	,000
	Göçmen Aile	,147	140	,000	,918	140	,000
İzin verici	Göçmen Olmayan Aile	,083	140	,020	,979	140	,030
	Göçmen Aile	,101	140	,001	,975	140	,010

Tablo 2’de elde edilen ölçek puanlarının gruplarda normal dağılmadıkları görülmektedir.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuş ve literatür verileri kullanılarak tartışılmıştır.

Tablo 3. Anne Tutum Ölçek Puanlarının Türkiye’de Yaşayan Göçmen ve Göçmen Olmayan Aile Tiplerine Göre Karşılaştırılması

		n	Mean	Median	Min	Max	ss	Mann-Whitney U testi		
								Sıra Ort.	Z	P
Yetkin	Göçmen Olmayan Aile	140	64,17	65,50	34,00	75,00	8,14	135,21	-1,09	0,273
	Göçmen Aile	140	65,51	66,00	45,00	75,00	6,77	145,79		
Yetkeci	Göçmen Olmayan Aile	140	18,86	18,00	12,00	42,00	5,49	149,70	-1,91	0,057
	Göçmen Aile	140	17,59	17,00	12,00	30,00	4,40	131,30		
İzin verici	Göçmen Olmayan Aile	140	11,41	11,00	5,00	20,00	3,43	146,40	-1,22	0,221
	Göçmen Aile	140	10,89	11,00	5,00	20,00	3,09	134,60		

Tablo 3’te görüldüğü gibi, yetkin, yetkeci ve izin verici puanlarda göçmen olan ve göçmen olmayan aileler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte göçmen ailelerde yetkin puanların, göçmen olmayan aileler de ise yetkeci ve izin verici puanların daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Tutum Puanları Bakımından Aile Tipleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonucu

Aile Tipi		n	Mean	Median	Min	Max	ss	Mann Whitney U Testi		
								Sıra Ort.	Z	P
Yetkin	Çekirdek aile	223	65,26	67	34	75	7,49	145,72		
	Geniş aile	57	63,23	64	42	75	7,38	120,09	-2,135	0,033
	Toplam	280	64,84	66	34	75	7,5			
Yetkeci	Çekirdek aile	223	18,21	17	12	42	5,03	139,9		
	Geniş aile	57	18,3	18	12	35	4,94	142,85	-0,246	0,805
	Toplam	280	18,23	17	12	42	5,01			
İzin verici	Çekirdek aile	223	11,17	11	5	20	3,3	140,62		
	Geniş aile	57	11,04	11	5	18	3,18	140,04	-0,048	0,962
	Toplam	280	11,15	11	5	20	3,27			

Tablo 4’te, yetkin puanları bakımından aile tipleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Çekirdek ailesi olanların yetkin puanı geniş ailesi olanlara göre anlamlı derecede yüksektir. Geniş ailenin çocuk eğitimi ile ilgili en çok eleştirilen yönü, çocuğun özgürlüğünü kısıtlama ve dolayısıyla toplumsal gelişmeyi önleme özelliğidir (Dinkmeyer, 1967). Çalışmada elde edilen veriler literatür bilgisiyle örtüşmektedir.

Yetkeci ve izin verici puanları bakımından aile tipleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 5’te, çekirdek ailelerde yetkin puanları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte çekirdek ailelerde göçmen ailelerinin yetkin puanı daha yüksektir.

Çekirdek ailelerde izin verici ve yetkeci puanları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte çekirdek ailelerde Türk ailelerinin izin verici ve yetkeci puanı daha yüksektir.

Geniş ailelerde yetkin puanları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte geniş ailelerde göçmen ailelerinin yetkin puanı daha yüksektir.

Tablo 5. Aile Tipine Göre Anne Tutum Puanları Bakımından Gruplar Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonucu

Anne Tutum		n	Mean	Median	Min	Max	ss	Mann Whitney U Testi		
								Sıra Ort.	z	p
Yetkin	Göçmen Olmayan	122	64,5	66,5	34	75	8,25	107,44		
	Göçmen	101	66,17	67	45	75	6,38	117,5	-1,161	0,246
	Toplam	223	65,26	67	34	75	7,49			
Yetkeci	Göçmen Olmayan	122	18,87	18	12	42	5,55	119,41		
	Göçmen Aile	101	17,42	16	12	29	4,22	103,04	-1,892	0,058
	Toplam	223	18,21	17	12	42	5,03			
Çekirdek aile	Göçmen Olmayan	122	11,4	11	5	20	3,47	116		
	Göçmen Aile	101	10,9	11	5	20	3,07	107,17	-1,022	0,307
	Toplam	223	11,17	11	5	20	3,3			
Geniş aile	Göçmen Olmayan	18	61,94	63	42	73	7,15	25,64		
	Göçmen Aile	39	63,82	65	46	75	7,51	30,55	-1,041	0,298
	Toplam	57	63,23	64	42	75	7,38			
Geniş aile	Göçmen Olmayan	18	18,83	18,5	12	35	5,22	30,86		
	Göçmen Aile	39	18,05	17	12	30	4,86	28,14	-0,577	0,564
	Toplam	57	18,3	18	12	35	4,94			
Geniş aile	Göçmen Olmayan	18	11,44	12	5	18	3,28	31,08		
	Göçmen Aile	39	10,85	11	5	16	3,16	28,04	-0,647	0,517
	Toplam	57	11,04	11	5	18	3,18			

Geniş ailelerde izin verici ve yetkeci puanları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte geniş ailelerde Türk ailelerinin izin verici ve yetkeci puanı daha yüksektir.

TARTIŞMA

Çalışmanın amacı, Türkiye'ye çeşitli nedenlerle göç etmiş olan ailelerin anne tutumları ile Türkiye'de yaşayan ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumları arasında fark olup olmadığını araştırmaktır. Bu çalışmanın Bursa ilinde yapılmasının nedeni Bursa'nın çok göç alan bir şehir olmasındandır. Çalışmaya katılan anne babalar 31-40 yaş aralığındadır. Çoğu çekirdek ailedir. Göçmen ailelerin çoğu 20-30 yıl önce ağırlıklı olarak Bulgaristan'dan göç etmişlerdir. Bursa şehri Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin yoğun olarak yaşadığı bir yerdir. Anne ve babalar çoğunlukla lise mezunudur. Araştırmaya katılan göçmen anne babaların çoğunluğunun ülkemiz koşullarında yüksek eğitilmiş bireyler olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalarda da, lise mezunu göçmenler çoğunluktadır (Akhan ve Batmaz, 2015; Pekdemir, 1992; Bayraklı, 2007). Bu bulgular araştırmayı destekler niteliktedir.

Yapılan çalışmada, yetkin, yetkeci ve izin verici puanlarda göçmen olan ve göçmen olmayan aileler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte göçmen ailelerde yetkin puanların, göçmen olmayan aileler de ise yetkeci ve izin verici puanların daha yüksek olduğu görülmektedir.

Daha çok toplulukçu kültürlerden bireyci kültürlere göç eden anne babaların tutumları batılı anne babalar ile karşılaştırıldığında bazı önemli farklılıklar gösterir. Türk anneler daha itaat odaklı çocuk yetiştirirken, batılı anneler özerkliği destekleyen bir tutum ortaya koyar. Ancak göç ettikleri ülke kültürünün değerlerine uyum sağlama eğilimi gösteren Türk göçmen

annelerin tutumları batı toplumlarında önemsenen özerklik hedeflerine doğru bir değişim gösterir. Bu annelerin otoriter ve müdahaleci tutumlarında bir azalma olduğu belirtilir (Durgel ve Yağmurlu, 2014).

Keller vd. (2005) Alman ve Kamerolu ailelerle yaptıkları çalışmada, Alman ailelerin daha bağımsız bir ebeveynlik bilişine sahip oldukları belirtilmiştir.

Afrika kökenli Amerikalı, Porto Riko, latin kökenli Amerikalı, Hint Asyalı ve Türk aileler daha fazla davranış kontrolü sergilerler. Bu tutum Avrupalı Amerikalı geçmişe sahip çocuklarda verimsiz sonuçlar doğurur. Ancak belirtilen farklı kültüre sahip çocuklarda oldukça olumlu etkisi vardır. Kolektif kültüre sahip Mısırlı, İranlı, Hindistanlı ve Pakistanlı ebeveynler daha otoriterdirler. Aslında bu gruptaki otoriter ebeveynler duygusal olarak sağlıklı ve mutludurlar. Yani, ebeveynlik tutumlarına farklı kültürlerde farklı anlamlar yüklenir. Kolektif kültürlerde yaşayan ebeveynler için otoriter davranışlar otoriteye saygıyı sağlama ve aileleri bir arada tutma gibi kültürel amaçlara ulaşmak için kullanılabilir. Batılı olmayan kültürel gruptaki çocuklar için otoriterlik normdur, olumlu kabul edilir ve onlara ebeveynlerinin kendilerini önemsedğini gösterir (Smith, 2014) Bulgaristan'dan göç eden Türkler bazı sorunlarla karşılaşmalarına rağmen genelde olumlu sayılabilecek bir kültürleşme deneyimi yaşarlar (Kuşdil, 2015).

Delgado-Gaitan (1994), tarafından yapılan araştırmada, birinci nesil ebeveynlerden ve ikinci nesil çocuklardan oluşan ailelerde kültürel değişimin ve sürekliliğin daha belirgin olduğu belirtilir.

Su ve Hynie (2011), kültürün ebeveyn tutumlarına etkisi olduğunu ve Çinli annelerin Kanadalı annelere göre daha otoriter olduklarını belirtir.

Özetle, baskın kültürde uzun zaman geçirmiş ve baskın kültürün değerlerini benimseme eğilimi gösteren Türk göçmen annelerin tutumları Batı toplumlarında önemsenen özerklik ve bireycilik hedeflerine doğru bir değişim göstermiştir. Ancak, anne babaya saygı, aile ve akrabalarla yakın ilişkiler gibi bazı temel kültürel değerler, göçmen anne-babalar tarafından korunmakta, özerklik hedefleri artsa dahi bu ilişki odaklı toplulukçu hedeflerin önemi devam etmektedir (Durgel vd., 2011).

Yağmurlu ve Sanson (2009), baskın Avustralya kültürüne uyum sağlama eğilimi gösteren Türk annelerin, çocuğa açıklama yapma gibi olumlu disiplin sağlayıcı davranışları daha sık ve itaat beklentisi gibi anne baba odaklı disiplin davranışlarını daha az gösterdiklerini belirtir.

Yaşadıkları baskın kültürün değer ve normlarına uyum sağlayan Türk göçmen annelerin demokratik tutuma daha çok yönelmeleri, çocuk yetiştirme davranışlarının kültürleşme sürecinden etkilendiğini gösterir.

Genel olarak bakıldığında, Batılı anneler ile Türk göçmen annelerin anne tutumları birbirinden farklıdır. Örneğin, Türk anneler daha toplulukçu ve otoriteye saygı odaklı çocuk yetiştirirken, Hollandalı ve Alman gibi Batı Avrupalı annelerin özerkliği destekleyen bir örüntü ortaya koydukları görülür. Değişen bir çevreye uyum sürecinde ana-babalar daha fazla özerkliğe yer veren tutumlara yönelirler (Durgel ve Yağmurlu, 2014).

Bu çalışmada göçmen ailelerin 20-30 sene önce Türkiye'ye göç etmelerine rağmen batı toplumundan etkilendikleri, istatistiksel olarak anlamlı olmasa da yetkin tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında yetkeci ve izin verici tutum puanlarının

istatistiksel olarak anlamlı olmamakla beraber Türk ailelerde daha yüksek çıkmasının nedeninin toplulukçu kültürden kaynaklandığı düşünülebilir.

Türkiye, kültür alt boyutlarından dikey toplulukçu gruba dâhil edilmiştir. Dikey toplulukçu grup Japonya gibi, bireylerin gruplarındaki normlara uyma mecburiyeti ve kendilerini gruplarına adamaya hazır oldukları bir gruptur. Dikey toplulukçular da bağımlı ve farklı konumda olmayı isteyen ve kabul eden bireylerdir. Bireyci kültürler ise özerkliğe önem verirler (Gümüş, 2009).

Çalışmada, yetkin puanları bakımından çekirdek ve geniş aile tipleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Çekirdek ailesi olanların yetkin puanı geniş ailesi olanlara göre anlamlı derecede yüksektir. Geniş ailede çocuğun özgürlüğü kısıtlanır ve dolayısıyla toplumsal gelişme önlenir (Dinkmeyer, 1967). Geniş ailede bireyin aileden bağımsız davranma ve kendi kendine karar alması sınırlıdır. Geleneksel geniş ailede akrabalar çok önemli görülürler ve aileden sayılırlar. Çekirdek ailede ise, anne ve baba aile içi kararlarda özgürdür. Ekonomik anlamda da özgürlük görülür. Çekirdek ailede, geniş ailede görülebilecek olası çatışmalar azalır (Canatan-Yıldırım, 2009). Çalışmada elde edilen veriler literatür bilgisiyle örtüşmektedir.

Toplulukçu bir toplumdan bireyci bir topluma göç edildiğinde çocukların ve gençlerin özerk olmasını gerektiren yeni çevresel talepler ortaya çıkar. Böylece hem etkili sosyokültürel uyum sağlama, hem de kendini yeni çevredekilerle karşılaştırma özerkliğin arzulanmasını ve geliştirilmesini sağlar. Araştırmalar, değişen bir çevreye uyum sürecinde ana-babaların da daha fazla özerkliğe yer veren tutumlara yöneldiğini gösterir (Kağıtçıbaşı, 2014). Türkiye'ye dönen göçmen ailelerin bu etkilenmeden ötürü çocuklarına tutumlarının zamanında göç ettikleri toplumun yapısından etkilendiği ve Türkiye'ye döndükten sonra da bu etkinin devam ettiği düşünülebilir.

Göç eden kişilerin çoğunluğu pek çok yakın akraba ve arkadaşından ayrılmak zorunda kalmıştır (Gündüz, 2013). Çalışma grubumuzun büyük çoğunluğunu çekirdek aileler oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan göçmen aileleri balkan göçmenleri oluşturmaktadır. Aka (2012) yaptığı çalışmada, Balkan göçmenlerinin farklı ülkelerin kent ve kırsal yerleşim alanlarından gelmelerine rağmen Türkiye'de egemen olan Türk-Müslüman kimliğine sahip olmalarının onların toplumsal uyum konusunda herhangi bir sorun yaşamadan var olan gelenek, görenek ve adetlere daha çabuk uyum sağlamalarını kolaylaştırdığını, aynı zamanda, Türkiye'ye gelen Balkan göçmenlerinin geldikleri toplumsal yapıya çok çabuk entegre olduğunu belirtir.

Yapılan bu çalışma, Aka'nın çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Göçmen olan ve olmayan annelerin tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır. Göçmen olan ve olmayan Türk annelerin tutumlarında istatistiksel olarak fark çıkmasa da, göçmen annelerin yetkin puanları göçmen olmayan annelerin yetkin puanlarından daha yüksek çıkmıştır. Göçmen ailelerde çekirdek ve geniş aile tipine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamasıyla birlikte, çekirdek ve geniş göçmen ailelerde yetkin puan daha yüksek, çekirdek ve geniş göçmen olmayan ailelerde yetkeci ve izin verici puan daha yüksektir. Bu sonuç, göçmen ailelerin her iki aile tipinde de daha yetkin (demokrat) bir tutuma sahip olduklarını göstermektedir. Pınar (2014), Bursa ilinde yaşayan 1950-51 ve 1989 yıllarında Bulgaristan'dan göç etmiş olan Türk göçmenlerle yaptığı çalışmada, aradan uzun

zaman geçmesine rağmen yeni gelen göçmenlerin hala kültürel bütünleşmeyi tam sağlayamadığını ve eski göçmenlere kıyasla kültürel farklılıklarının olduğunu belirtmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Türkiye’de yaşayan göçmen ailelerin ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel çalışma kullanılmıştır.

Göçmen olan ve göçmen olmayan annelerin yetkin, yetkeci ve izin verici tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte göçmen ailelerde yetkin tutum puanları daha yüksek iken Türk ailelerinde yetkeci ve izin verici tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çalışmada, yetkin puanları bakımından aile tipleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Çekirdek ailesi olanların yetkin puanı geniş ailesi olanlara göre anlamlı derecede yüksektir. Ancak göçmen ailelerde istatistiksel olarak anlamlı olmasa da hem geniş hem de çekirdek göçmen ailelerin yetkin tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, göçmen ailelerin 20-30 sene önce Türkiye’ye göç etmelerine rağmen batı toplumundan etkilendikleri ve bu etkinin devam ettiği, istatistiksel olarak anlamlı olmasa da yetkin (demokrat) tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmanın sınırlılığı, araştırmanın yapıldığı bölge itibarıyla çalışma grubunun ağırlıklı olarak balkanlardan gelen göçmen ailelerden oluşmuş olmasıdır. Başka ülkelere gelen göçmen aileler ile de bu çalışma yapılabilir. Çalışmanın diğer bir sınırlılığı, çalışmaya babaların dahil edilmemesidir. Bu çalışmada sadece anne tutumları incelenmiştir. Babaların da çocuk yetiştirmede çok önemli rolleri vardır. Çocuğun gelişimine de etkileri büyüktür. Baba tutumları ile ilgili çalışmaların yapılması da önerilebilir. Bu çalışma Türkiye’ye 20-30 yıl önce göç etmiş aileler ile yapılmıştır. Daha yakın tarihte Türkiye’ye göç etmiş ailelerle bu çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

Aka, A. (2012). Kimliği Farklı Boyutlar Üzerinden Okuma: Çanakkale İli Örneği. *Edebiyat Fakültesi Dergisi. Journal of Faculty of Letters*, 29 (1).

Akhan, L.U. ve Batmaz, M. (2015). Bulgaristan’dan Türkiye’ye Gelen Göçmenlerin Yaşam Profillerinin Memnuniyet Durumlarına Etkisi, *Bilig*, 75,23-42.

Bacanlı, H. (2007). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık,

Başal, H. A. (2012). *Anne Baba Eğitimi Ders Notları*. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Childs Development*, 37 (4), 887-907.

Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyoekonomik Etkileri Gorece Göçmen Konutları’nda Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Berk, L. E. (1991). *Child Development*. USA: Allyn and Bacon.

Bozkurt, N. (2013). Göçmen Kimliği Bağlamında Kişilerarası İletişim Dinamiklerinin İncelenmesi: Türkiye'deki Balkan Göçmenleri Üzerine Bir Araştırma. T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı-Yüksek Lisans Tezi.

Çağdaş, A. (2002). *Anne-Baba Çocuk İletişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Delgado-Gaitan, C. (1994). Socializing young children in Mexican American families: An intergenerational perspective. P. M. Greenfield ve R. R. Cockings, (Ed.), *Cross-cultural roots of minority child development*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Doğan, Koray, (2008). *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dönmezer, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Durgel, E. ve Yağmurlu, B.(2014) Türk Göçmen Ailelerde Sosyalleştirme Hedefleri ve Ana Babalık: Okul Öncesi Döneme Detaylı Bakış, *Türk Psikoloji Yazıları*, 17 (34), 3-12

Gümüş, D. Ö.(2009). *Kültür değerler, kişilik ve siyasal ideoloji arasındaki ilişkiler: kültürlerarası bir karşılaştırma (Türkiye ve ABD)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Psikoloji ABD, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Gündüz, A.O. (2013). Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk göçü (1989 Örneği). *Kırklareli Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi*.

Hacıfazlıoğlu, Ö., Kararımak, Ö. ve Öztapak, M. (2015). Göç Olgusu Bağlamında Lise Öğrencilerinin Aile Profilleri Ve Akademik Başarı Durumları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12-2 (24), 81-97.

<https://www.turkcebilgi.com/g%C3%B6%C3%A7men>

Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). Sonsöz Kültürleşme ve Aile İlişkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, Koç Üniversitesi, 17 (34), 120-127.

Keller, H., Borke, J. and Yovsi,R. (2005). Cultural orientations and historical changes as predictors of parenting behaviour. *International Journal of Behavioral Development*, 29 (3), 229–237

Kuşdil, M. E. (2014). Göçün İncelenmesinde Sosyal Psikolojik Bakışın Önemi: Bulgaristan Göçmenleri Örneği, *Eğitim Bilim Toplum* ,12(48):149-168

Lee, E.S. (1996), "A Theory of Migration", *Theories of Migration*, Ed. Robin Cohen, 14-24, Cheltenham, Edward Elgard Publishing Ltd.

Oktay, A. (2004). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Pekdemir, H.(1992). *Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin Türkiye'nin Sosyal Yapısına Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi.

Pınar, M. (2014). Bulgaristan Türklerinin 1950-1951 ve 1989da Türkiye'ye göçleri ve iki göçmen grubunun kültürel özelliklerinin karşılaştırılması: Bursa örneği. Uludağ Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Santrock, J. W. (2007). *A Topical Approach To Life-Span Development*. Third Ed. New York: McGraw-Hill.
- Smith, J.T. (2014). Erken Çocukluk Döneminde Gelişim- Çok Kültürlü Bir Bakış Açısı. Early Childhood Development-A Multicultural Perspective. Ed. Berrin Akman. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Söylemez, S. (2003). *Çocuk ve Disiplin*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Su, C. ve Hynie, M. (2011). Effects of life stress, social support and cultural norms on parenting styles among Mainland Chinese, European-Canadian and Chinese-Immigrant mothers. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1-19.
- Şahin, C. (2001).Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2),57-67.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TUİK]. (2005). *2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri*. Ankara:TUİK Matbaası.